

Samisk stedsnavnarkiv i Norge. På tide å dokumentere samisk navnetradisjon for fremtidige generasjoner

Kaisa Rautio Helander

The article discusses the archive history of Sami place names in Norway and gives examples of the collecting and cataloguing of Sami place names. Possible future plans for a Sami name archive in Norway are also discussed. As a consequence of a strict policy of assimilation, the so-called Norwegianization policy, the collecting and cataloguing of Sami place names was not defined as a national responsibility when Norway's Place Name Archive was established in the 1920s. This has remained the case right up to the present day.

The article shows the need for the establishment of a Sami place name archive in Norway. The question is whether it would be relevant to build up a Sami department as part of the language collections at the University Library in Bergen, or rather, whether it is time for a Sami name archive in collaboration with existing Sami institutions.

1 Innledning

Navnegransking som fag vokste fram på 1800-tallet, og grunnlaget for det språklige arbeidet med gransking av norske stedsnavn ble også lagt på 1800-tallet. Med økt kunnskap om sammenhengen mellom det norrøne målet og de nynorske dialektene var søkelyset for alvor på skrivemåten av stedsnavn (Helleland 1996: 205). I 1863 gjorde Stortinget vedtak om en ny revisjon av matrikkelen, og det språklige arbeidet med gårdsnavn ble en sentral oppgave i norsk navnegransking. Den største innsatsen ved å samle inn og sette gårdsnavnmaterialet sammen ble gjort av Oluf Rygh. Med Stortingets bevilgning i 1896 ble det satt i gang publisering av dette materialet som bokserien *Norske Gaardnavne*. Den språklige drøftingen

av matrikkelnavn med opprettelsen av Navnekommissjonen i 1878 sto sentralt for å utvikle grunnlaget for en moderne, vitenskapelig metode i stedsnavngransking i Norge. (Helleland 1996: 205–206.)

Med gårdsnavnarbeidet vokste det også fram behov for lignende innsats for innsamling og bevaring av andre typer norskspråklige navn (Indrebø 1927: 63–64; Hovda 1946: 98). Som følge av det arbeidet som på 1800-tallet ble satt i gang med det norske navneforrådet, ble også behovet for et stedsnavnarkiv tydelig, eller som Hovda (1946: 98) skriver: «Ein naudturveleg lekk i dette arbeidet var grunnlegging av eit stadnamnarkiv». Viktigheten av og behovet for opprettelsen av stedsnavnarkivet forklarer Hovda (1946: 99) med at mye av navnetilfanget i Norge sto i fare for å dø ut:

Det var soleis ikkje berre ei innsamling til vitskapleg gransking, men der var ogso eit nasjonalt bergingsarbeid som det hasta med å få sett i verk. Dei såg det som ei uvinneleg oppgåva å skriva ned kvart einaste namn i landet.

I 1921 ble Norsk stadnamnarkiv etablert med sentrale arbeidsoppgaver å registrere stedsnavn fra kart og eldre kilder og i tillegg samle inn stedsnavn (Indrebø 1927: 64). Betydningen av det innsamlede navnematerialet for navnearkivet beskriver Indrebø (1927: 69) slik:

Baade store og smaae samlingar er velkomne. Um ei uppskrift ikkje ser ut til aa kunna gjera so mykje av seg aaleine, skal ein hugsa paa at ho kann ha verd innimillom alt det andre.

Indrebøs tanke om at alt av navnemateriale er verdifullt i et arkivperspektiv, er en viktig påminnelse i innsamling og arkivering av navnemateriale.

I denne artikkelen vil jeg drøfte arkivhistorien for samiske navn og legge vekt på å diskutere hvordan innsamling og arkivering av samiske stedsnavn er organisert i Norge – eller hvorvidt dette arbeidet er organisert i det hele tatt – og mulige fremtidsplaner for et slikt arkiv.

Lindbach (2019: 10) skriver generelt om opprettelse av arkiv at «arkiv er på mange måter et biprodukt, noe som blir til mens vi egentlig gjør noe annet». Når det gjelder et stedsnavnarkiv, er det et bevisst planlagt spesialarkiv som har et klart formål: å dokumentere og å oppbevare navnemateriale og å viderebehandle det arkiverte navnematerialet for å gjøre innholdet av arkivet tilgjengelig for brukere. Det er et slikt arkiv med

nevnte overordna formål jeg diskuterer i artikkelen når jeg drøfter behovet for et samisk stedsnavnarkiv.

2 Opprettelsen av Norsk stadnamnarkiv i tida med fornorskingspolitikk

Da Norsk stadnamnarkiv i 1921 ble oppretta med et nasjonalt ansvar for innsamling og arkivering av norske stedsnavn, ble dette arkivet etablert i en tid da den norske statens politikk overfor minoriteter, samene og kvenene, var assimileringpolitikk, såkalt fornorskingspolitikk (jf. f.eks. Minde 2005). Behandlingen av stedsnavn spilte også en sentral rolle i gjennomføringen av fornorskingspolitikken (Helander 2015: 64–77). Som følge av denne politikken ble ikke innsamling og arkivering av samiske stedsnavn definert som et nasjonalt ansvar på 1920-tallet da stedsnavnarkivet ble oppretta. Spesielt dokumenter som gjelder kartarbeid og jordsalg i de samiske områdene i Norge beskriver datidas situasjon med fornorskingen av det samiske navneverket meget klart.

Brevvekslingen mellom militærmyndighetene viser tydelig datidas holdninger om kartets og kartnavnas betydning i prosessen med å fornorske det samiske navneforrådet. Den 6.1.1928 skrev 6. divisjon til kommanderende general følgende:

6. Divisjon meddelte under 25/10 1927 Generalstaben at man hadde under overveielse aa ta op spørmaalet om i størst mulig utstrekning aa faa norske navn – istedenfor lappiske og kvænske – paa vaare karter over Nord-Norge.

6. Divisjon vil fremheve som sin opfatning at det alt overskyggende hensyn ved denne sak bør være det nasjonale hensyn. Kommunikasjoner, skolevesen og ikke minst den militære opdragelse paa ekserserplassene har bidratt mektig til landsdelens utvikling i norsk retning. Ogsaa kartverket bør nyttes som medvirkende kraft i dette arbeide. (Utdrag fra brev av 6.1.1928 fra 6. Divisjon til Kommanderende General.)

Spørsmålet om å bruke kart som middel for fornorskingen ble diskutert av kommanderende general videre med Forsvarsdepartementet, og kommanderende general argumenterer i brev av 16.3.1928 til Forsvarsdepartementet på følgende måte:

Kommanderende General finner med 6. Divisjon at de nasjonale hensyn må

være de ”alt overskyggende” i denne sak. Sprog- og nasjonalitetsforholdene i våre nordligste fylker tilsier at man arbeider aktivt for fornorskning. Alle undervisningsmidler – også kartene – bør herunder utnyttes. (Utdrag fra brev av 16.3.1928 fra Kommanderende General til Forsvarsdepartementet.)

Samtidig med fornorskingen av navneverket i kartproduksjonen ble også samiskspråklige bosetningsnavn fornorsket. Den siste bestemmelsen angående navn på jordeiendommer ble fastsatt i jordsalgsloven av 1902 i Finnmark der valg av språk er entydig regulert med et klart formål om å ikke akseptere jordeiendomsnavn på minoritetsspråk:

Udmaalt jordeiendom gives særskilt norsk navn. (Ot.prp. 1901 Reglement § 5 d)

Som følge av dette ble samiskspråklige jordeiendomsnavn ikke registrert i matrikkelen eller i andre offentlige dokumenter, og jordsalgslovens språkbestemmelse førte dermed til total fortielse av samiske bosetningsnavn i offentlig bruk. I forskjellige typer arkivmaterialer kan man allikevel finne spor av originale samiske navn på bosetninger og jordeiendommer som eksemplet fra panteregister fra 1870-tallet på bilde 1 viser.

<i>Saragiedde</i>	jord Saragiedde
<i>Sarajok, vestre</i>	elv Sarajok, vestre
<i>Sarajokjord, øvre</i>	Sarajokjord, øvre
<i>Stallogiedde</i>	engen Stallogiedde
<i>de øvre</i>	

Bilde 1. Tilpasning av samiske navn på jordeiendommer til norsk. (Kilde: Panteregister; Nesseby 1878.)

Navneeksemplene på bilde 1 viser samtidig på hvilken måte samiske navn med et pennestrøk ble fornorsket i prosessen med registreringen av jordeiendommer.

Sett i lys av den historiske bakgrunnen med en bevisst navnepolitikk som gikk imot offentlig bruk av samiske stedsnavn, er det klart at behovet for organisering av innsamling og arkivering av det samiske navnematerialet ikke ble ansett som nødvendig på 1920-tallet da Norsk stadnamnarkiv ble oppretta. På denne tida var det overordna målet til de sentrale myndighetene å fornorske det samiske navneforrådet.

3 Samisk navnearkiv ikke-eksisterende på 1900-tallet i Norge

Norsk stadnamnarkivs ansvar og rolle i forhold til samiske stedsnavn har vært retningsgivende også for senere tider: innsamling og arkivering av samiske navn samt oppbygging av en samisk del av navnearkivet har ikke blitt definert som et nasjonalt ansvar, og dermed har dette arbeidet ikke vært systematisk organisert i Norge.

Først på 1970-tallet da produksjonen av nye topografiske kart ble satt i gang, ble synet på navnebruk på kart vesentlig endret i Norge. Forandringen i holdninger kommer klart til uttrykk i følgende utdrag av et brev fra daværende Norges Geografiske Oppmåling til Samferdselsdepartementet:

NGO er kommet til at de da fastsatte regler for navnesettingen på våre kart i Nord-Norge har virket direkte uheldig, både fordi de er diskriminerende i forhold til den samiske befolkningsgruppe og fordi kartene blir betydelig forringet som kommunikasjonsmiddel på grunn av manglende samsvar mellom kartets navneverk og de navn som brukes av den stedlige befolkning. (NGO 1972.)

I produksjonen av en ny topografisk kartserie fra 1970-tallet er spesielt samiskspråklige *naturnavn* blitt behandlet mer i samsvar med den lokale navnebruken. Innsamling av samiske stedsnavn har ofte også vært knyttet til Kartverkets kartrevisjonsarbeid (Helander 2009: 19). Spesielt i det nordsamiske området samlet kartografer navn til bruk på kart, og på oppfordring av datidas navnekonsulent, universitetslektor Thor Frette, ble de nordsamiske navna i de første utgavene av kartblader lest inn på bånd av samiskspråklige lokalkjente informanter. Det primære formålet med båndene var å sikre grunnlaget for normeringen av nordsamiske skrivemåter når navna for første gang ble akseptert til bruk på kart. Dette båndmaterialet inneholder ikke noe annet enn uttalen av samiske navn for lokaliteter

som kartografer på forhånd hadde valgt ut til å bli navnsatt også på samisk. De originale båndene oppbevares nå hos den samiske stedsnavntjenesten ved Sametinget.

Samiskspråklige naturnavn på topografiske kartserier er det mest omfattende navnematerialet på norsk side av det samiske språkområdet, men dette materialet er selvfølgelig ikke et navnearkiv fordi all bakgrunnsinformasjon om stedsnavna mangler. Kartnavna er derimot en viktig dokumentasjon av det samiske navneforrådet. Navnekonulent Thor Frette utarbeidet en omfattende navnekortsamling av det nordsamiske kartnavnematerialet (Helander 2009: 19). Dette materialet inneholder ordforklaringer av spesielt forledda i nordsamiske navn.

Navnematerialet på kart gjelder allikevel bare naturnavn, fordi samiskspråklige *bosetningsnavn* ikke ble tatt hensyn til i kartproduksjonen før stedsnavnloven trådte i kraft. Dette medførte at svært få samiske bygde- og bruknavn kom med på datidas topografiske kart, og det gjorde at Sentralt stedsnavnregister heller ikke inneholdt denne typen navn da det ble oppretta på 1990-tallet. Som eksemplene på bilde 1 viser, bidro jordsalgspolitikken og matrikuleringen til å bygge opp en misforståelse om at det ikke fantes samiskspråklige gårds- og bruknavn, og at heller ikke bygdene i det samiske bosetningsområdet hadde samiskspråklige navn (se flere opplysninger i Helander 2015: 73). Slik forsterket valg av kartnavn en oppfatning om at bare naturlokaliteter kan ha samiske navn, mens navn på de bosatte områder har norske navn.

4 Lov om stadnamn: Aktualisering av behovet for arkivopplysninger

Lov om stadnamn trådte i kraft 1.7.1991, og i denne loven har samiske stedsnavn fått en lovfesta rett til å bli brukt som offentlige navn på lik linje med norske og kvenske stedsnavn. Det står følgende i § 1-2 stedsnavnloven:

Lova skal sikre omsynet til norske, samiske og kvenske stadnamn i samsvar med nasjonalt lovverk og internasjonale avtalar og konvensjonar.

Forvaltningen av denne loven har aktualisert behovet for arkivopplysninger også for samiske stedsnavn fordi det er et sterkt krav om dokumentasjon av bruken av minoritetsspråklige stedsnavn, jf. lovens § 11-2:

Samiske og kvenske stadnamn som blir nytta blant folk som bur fast på eller har næringsmessig tilknytning til staden, skal til vanleg brukast av det offentlege t.d. på kart, skilt, i register saman med eventuelt norsk namn.

På grunn av situasjonen med manglende arkiv, er det en enorm ressursmessig utfordring for den samiske stedsnavntjenesten med krav om dokumentering av den muntlige navnetradisjonen. Virkningen av tidligere tiders politikk med å fortie eksistensen av samiske stedsnavn og usynliggjøring av navna ved at de ikke ble brukt av det offentlige, har ikke gjort utfordringen mindre. I praksis opplever stedsnavntjenesten ofte at spesielt den muntlige tradisjonen om samiskspråklige bosetningsnavn blir trukket i tvil nettopp fordi skriftlig dokumentasjon i arkivkildene som støtte for den muntlige bruken av navna kan mangle.

Da den samiske stedsnavntjenesten i begynnelsen av 1990-tallet ble oppretta, ble innsamling og arkivering av samiske stedsnavn aktualisert ut fra det lovpålagte kravet om dokumentasjon av den muntlige navnetradisjonen. På grunn av manglende arkiv ble innsamlingen av navna en del av navnesekretærens arbeidsoppgaver, noe som klart viser en umulig arbeidssituasjon med å prøve å løse alle arbeidsoppgaver som gjaldt det faglige arbeidet knyttet til rådgivingsfunksjonen i den samiske stedsnavntjenesten.

5 Samisk navnemateriale – noe innsamla, men ikke samordna

I dag finnes det ikke en felles arkivinstitusjon i Norge med navnefaglig kompetanse i samiske språk til å organisere innsamlingsarbeid, veilede eventuelle prosjektarbeidere, følge opp innsamlinger, bearbeide navnemateriale etter faglige og metodologiske krav og arkivere materiale til bruk bl.a. i det praktiske navnerøktarbeidet og som forskningsmateriale.

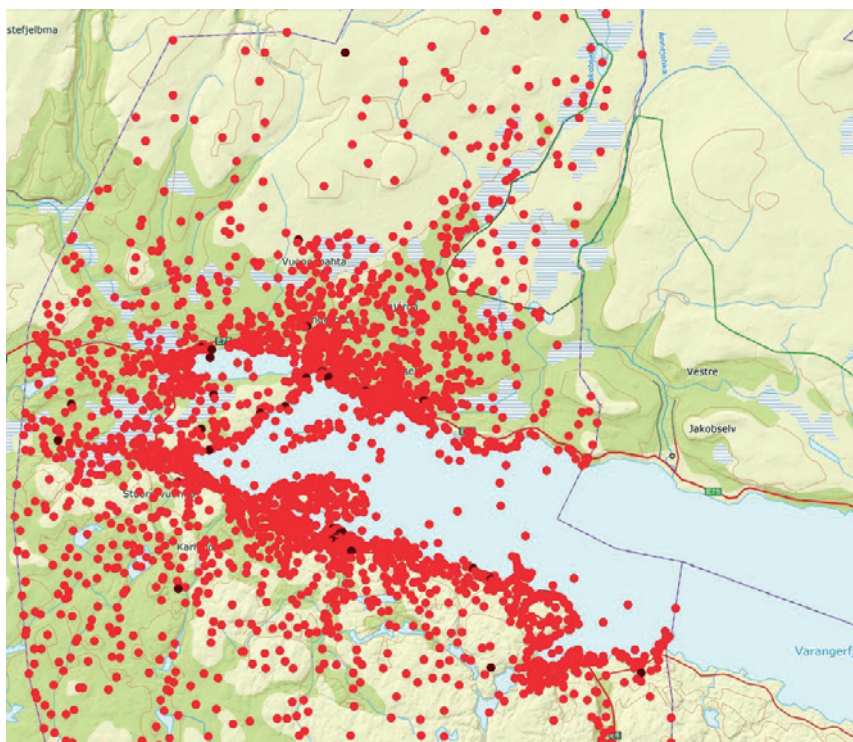
Det fins en del forskjellige typer materiale innsamla og registrert på ulike måter både hos privatpersoner, hos organisasjoner (bl.a. i sameforeninger) og i noen institusjoner (som f.eks. på lokale museer og i samiske språksentre), men materialet er ikke katalogisert eller satt sammen på noen måter, noe som gjør at det er vanskelig å få oversikt over hva som er samlet inn, og hvorfra det finnes innsamlet materiale. Dermed er eventuell bruk av navnematerialet svært tidkrevende og komplisert.

På 1980-tallet hadde Universitetet i Tromsø et trespråklig innsamlingsprosjekt i Nord-Troms, og dette navnematerialet oppfyller metodologiske

kriterier for innsamling og bearbeiding. Det originale materialet oppbevares på Universitetet i Tromsø, men slik Pedersen (2009: 17) beskriver arkivsituasjonen på universitetet, er ikke samlingene oppdatert eller tilpasset den datateknologiske utviklingen, og materialet er heller ikke i søkbar form.

Etter at stedsnavnloven trådte i kraft, har noen lokale sameforeninger og regionale språksentre registrert samiske stedsnavn. En del av dette materialet er blitt tilrettelagt i form av navnelister, hefter eller bøker, som f.eks. *Samiske stedsnavn i Skánik/Skånland*, et resultat fra et innsamlingsarbeid i samiske miljøer i Sør-Troms. Det foregår nå også innsamlingsprosjekter i det lule- og sørsamiske språkområdet i Norge.

I noen kommuner, som f.eks. i Nesseby i Finnmark og Kåfjord i Troms, er det blitt laga digitale navnedatabaser med informasjon om sa-

Kart 1: Samiske stedsnavn i Nesseby kommune merket med røde prikker (Kilde: Unjárgga báikenamat.)

misk stedsnavntradisjon (jf. i Kåfjord: www.gaisi.no og i Nesseby: www.baikenamat.no). Disse navnedatabaser er basert på lokale innsamlinger som i Nesseby på 1980-tallet og i Kåfjord på 1990-tallet (jf. Rantala 1982). Internettversjoner kan samtidig vise hvor omfattende et samisk navneforråd er i samiske bosetningsområder, slik kart 1 illustrerer.

Slike navnedatabaser gir viktig informasjon om samiske stedsnavn, og flere kan lære å kjenne samiske navn i et visst område, og de kan til og med lære publikum å uttale samiske stedsnavn korrekt om databasen inneholder uttalefiler. Så lenge et felles samisk navnearkiv mangler i Norge, er det ønskelig at slike databaser etterhvert kan kompletteres med flere navn og flere opplysninger om navna.

6 Arkivering av samisk navnemateriale i Sverige og Finland

I nabolandene Sverige og Finland er de nasjonale stedsnavnarkivene oppretta omtrent på samme tid som i Norge. I begge land har de nasjonale navnearkivene både organisert innsamlinger og sørget for arkivering av samiske navn.

I Sverige er det Institutet för språk och folkminnen, ISOF, i Uppsala som i dag har stedsnavnarkiv med samiske navnesamlinger. Ortnamnsregistret utgjør en digitalisert versjon av det topografiske registret i Namnarkivet i Uppsala. På ISOFs nettside (2022) finner man også en oversikt over personer som «på skilda sätt och med stort engagemang har dokumenterat samisk kultur och samiska språk för framtiden». Flere av disse personene har samlet inn samiske stedsnavn, og disse samlingene er arkivert i ISOF.

I Finland er navnearkivet en del av Institutet för de inhemska språken, Kotus (på finsk Kotimaisten kielten keskus), sin språk- og navnefaglige virksomhet. Finsk-, svensk- og samiskspråklige navnematerialer er samlet i navnearkivet. I dette arkivet er det over 11 000 samiske navn som er i navneseddel-format.

Kotus har i tidsrommet 2014–2017 digitalisert finsk- og svenskspråklig stedsnavnmateriale, som er å finne i webadressen namnarkivet.fi (eller: nimiarkisto.fi). Innsamlingskart som hører til navnemateriale, er også digitalisert. Det er verdt å merke seg at det samiske stedsnavnmaterialet som fins i Kotus sitt navnearkiv, ikke er tilgjengelig på en åpen nettside, men man kan logge seg inn med tilgang gitt fra Kotus.

Slik karakteriserer Kotus forskjellen mellom det digitaliserte navne-

arkivmaterialet, som er basert på innsamlinger av muntlig navnetradisjon, og kartnavnmateriale:

Materialet i Namnarkivet skiljer sig på vissa punkter från det ortnamnsmaterial som finns på Lantmäteriverkets grundkarta. Namnen på grundkartan bygger i huvudsak på materialet i Namnarkivet, men är färre till antalet (ca 800 000 namn). Innan namnen förts in på kartan har de standardiserats enligt nationella principer. Materialet i Namnarkivet har däremot inte standardiserats konsekvent. Därför ska uppslagsformerna i arkivet inte ses som rekommenderade namnformer. (Nimiarkisto 2022.)

I stedsnavnarkivet til Kotus er det også materiale utenfor Finlands landegrens. Når det gjelder det kvenske navnematerialet i Norge, så er «[i]nnsamling av kvenske navn i Troms og Finnmark hovedsakelig utført av finske studenter og forskere mellom ca. 1960 og 1990» (Andreassen 2009: 20). Originalmaterialet inneholder ca. 12 400 navnesedler og er arkivert i Kotus sitt navnearkiv i Helsingfors. Dette materialet er den viktigste kilden til den digitale stedsnavndatabasen som kvensk stedsnavntjeneste har oppretta (Kvensk stedsnavndatabase).

7 Fremtidens samiske navnearkiv – også i Norge

Med eksempel fra nabolandene Sverige og Finland kan man trygt hevde at det er på tide å ta vare på den samiske stedsnavntradisjonen også i Norge og å etablere et samisk navnearkiv der det faglige arbeidet blir utført med navnefaglig kompetanse.

I det fremtidige samiske navnearkivet bør arkivets dokumentasjonsstrategi analyseres faglig sett meget nøye: Hva er formålet med navnearkivet, hvordan skal det bygges opp og hvordan skal navnematerialet bli tilgjengelig for brukere.

Det er et stort behov for både å organisere flere innsamlinger av muntlig navnemateriale, for innsamlinger mangler i de fleste samiske områder i Norge. Materialet som allerede er samla inn, må samordnes. Det er også et viktig arbeid å sette sammen bakgrunnsopplysninger fra forskjellige kilder, som fra forskjellige andre arkiv, dokumenter og litteratur.

Med dagens datateknologiske løsninger er det hensiktsmessig å tenke et fremtidig samisk navnearkiv som en digital løsning der det etter hvert kan føyes til mer informasjon og dokumentasjon knyttet til navna. Kotus som har digitalisert en omfattende mengde av tidligere tiders navnesed-

delmateriale (Nimiarkisto 2022), poengterer betydningen av et digitalt arkiv slik at det ikke bare er snakk om å forbedre tilgjengeligheten til det eksisterende materialet, men det elektroniske arkivet gir også viktige muligheter til å berike og supplere materialet.

Opplysninger om samiske stedsnavn er ofte spredt i forskjellige arkiver og er derfor ikke primært arkivert som navnemateriale, men som del av andre opplysninger. Det fins heller ikke noen oversikt over hvor man eventuelt kan finne dokumentasjon om samiske stedsnavn og samisk navnebruk. Lindbach (2019: 199) skriver om et slik arkivforhold på følgende måte:

Om urfolk og minoriteter ikke er usynlige i de offentlige arkivene, er de likevel svært vanskelige å finne. Arkivkataloger og fremfinningshjelpemidler er ikke fremstilt med tanke på de behov marginale og marginaliserte grupper har.

Det er også en viktig oppgave for et samisk navnearkiv å kunne bidra med å supplere dokumentasjon om flerspråklig navnebruk. Ofte har etymologiseringer og navneforklaringer av f.eks. norske og samiske parallellnavn blitt tolket bare på grunnlag av dokumentasjon av norskspråklige navn uten å ta hensyn til den samiskspråklige navnetradisjonen.

Et beskrivende eksempel kan være datering av navnet *Varangerbotn* i Nesseby i Finnmark. Når man setter sammen flere arkivkilder, er det mulig å vise at istedenfor *Varangerbotn* har det faktisk tidligere vært vanlig å bruke navnet *Fjordbotn* om fjordbotnen. Dette navnet er direkte oversatt fra det samiske navnet *Vuonnabahta*. Det norske navnet *Fjordbotn* finner man også på det første gradteigskartet (Z4) som ble gitt ut i 1900 (se nærmere Helander 2008: 210–211). Når man gransker flere arkivkilder, finner man brev fra fylkesmannen i Finnmark som argumenterer for at navnet *Fjordbotn* helst bør forandres til *Varangerbotn*. Fylkesmannen skrev brev om navneforandringen til Kirkedepartementet i midten av 1930-tallet og argumenterte slik:

Bunden av Varangerfjorden kalles i daglig tale ”Fjordbotn”. Stedet har hittil ført en temmelig ubemerket tilværelse - idet der foruten en handelsmann ikke har vært annen bebyggelse enn noen få småbruk. Det finnes verken skole, poståpneri, telefonstasjon eller noe annet offentlig kontor som bærer navnet ”Fjordbotn”. Derimot vil stedet når riksveien til Kirkenes om få år blir ferdig,

bli et meget viktig veikryss - - -. Det vil derfor være av stor betydning å ha et særpreget navn på dette veikryss og helst et navn som gir veiledning også for ikke lokalkjente folk. - - - Jeg tillater meg i henhold til det anførte å anbefale at det nuværende Fjordbotn forandres til Varangerbotn (Finnmark fylke 1935).

Dette konkrete eksemplet viser hvordan opplysninger fra forskjellige arkivkilder i framtida kan bidra til nye tolkninger av navneforrådet.

8 Et mulig forslag til etablering av samisk stedsnavnarkiv – relevante institusjoner

Når man planlegger etablering av et samisk navnearkiv i Norge, kan man stille spørsmål om det er relevant å bygge opp en samisk avdeling ved språksamlingene ved universitetsbiblioteket i Bergen, eller om det er tid for et samisk navnearkiv i samarbeid med nåværende samiske institusjoner.

Relevante samiske institusjoner kan være f.eks. Samisk arkiv, Samisk høgskole og Sametinget i samarbeid med regionale samiske språksentre. Samisk arkiv, som er en avdeling av Riksarkivet, kan tenkes som en hjemmeinstitusjon for det samiske navnearkivet, men vil trenge navne- og språkfaglig kompetanse til å bygge opp et velfungerende digitalt navnearkiv.

Samisk høgskole er den forsknings- og utdanningsinstitusjonen som holder på å bygge opp samisk navnegranskning som fag. I dag er det samiske navnegranskingsmiljøet svært lite, og derfor er Samisk høgskole sin sentrale rolle å bidra med navnefaglig utdanning av samiskspråklige studenter. Ved å utdanne samisktalende studenter som innsamlere og bearbeidere av navnemateriale følger man den finske måten å bygge opp arkivmateriale ved hjelp av studenter i tillegg til eventuelle prosjektmedarbeidere. På den annen side er innsamling av navnemateriale ofte det første steget for videre faglig interesse for navnegranskning som fag.

Sametinget forvalter i dag den samiske navnetjenesten knyttet til lov om stadnamn, og har derfor et klart behov for et velfungerende samisk navnearkiv som støtte for et mangesidig navnerøktarbeid. I Norge fins det flere samiske språk- og kultursentre som bidrar som viktige lokale aktører i det samiske språkarbeidet, og de kan også spille en viktig rolle i oppbyggingen av et fremtidig navnearkiv.

Som Lindbach (2011: 3) også poengterer, «å ta vare på og tilgjengeliggjøre urfolks arkiver er en svært viktig samfunnsoppgave». I St.meld. nr. 35 (2007–2008) Mål og mening (s. 162) forklares det, at

Stadnamn er også ein del av munnleg tradisjon som Noreg har teke på seg eit særskilt ansvar for gjennom ratifikasjon av UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven. Konvensjonen av 17. oktober 2003 som Noreg ratifiserte 17. januar 2007, omfattar etter artikkel 3 mellom anna munnlege tradisjonar og uttrykk, under dette språk som eit uttrykksmiddel for immateriell kulturarv. Som relevante vernetiltak nemner konvensjonen mellom anna kartlegging, dokumentasjon, forskning og bevaring.

Med ratifikasjonen av UNESCO-konvensjonen er det håp om at man får enda sterkere argumenter for å få satt i gang bedre organisering av dokumentasjon og arkivering av den samiske navnetradisjonen i Norge enn til nå.

Kilder

Arkivmateriale

Brev 6.1.1928 fra 6. Divisjon til Kommanderende General. – Forsvarsdepartementet, 3. armékontor. 3010/3A06765. Riksarkivet, Oslo.

Brev 16.3.1928 fra Kommanderende General til Forsvarsdepartementet, armeen. - Forsvarsdepartementet, 3. armékontor. 3010/3A06765. Riksarkivet, Oslo.

Finnmark fylke 1935: Brev 17.6.1935 fra Finnmark fylke til Kirke- og undervisningsdepartementet. – S 1021 Kirke- og undervisningsdepartementet. 1. Skolekontor D: Em. 3A0342/6. Pakke 0843. Riksarkivet, Oslo.

ISOF 2022: Samiskt material. Institutet för språk och folkminnen. <https://www.isof.se/arkiv-och-insamling/arkivsamlingar/minoriteter/samiskt-material> (lest 27.4.2022).

NGO 1972: Brev 20.3.1972 fra Norges Geografiske Oppmåling til Samferdselsdepartementet. Statens kartverk, Kartsamlingen. Hønefoss.

Nimiarkisto 2022: Nimiarkisto (Namnarkivet). <https://nimiarkisto.fi/> (lest 27.4.2022).

Panteregister; Nesseby 1878. Panteregister, 2. serie nr. 9, Nesseby tinglag 1878. Tana fogde-sorenskriverembete (1854–1960). Statsarkivet, Tromsø.

Unjárgga báikenamat: Unjárgga gieldda sámi báikenamat.

<https://www.xn—báikenamat-01a.no/index.html> (lest 27.4.2022).

Litteratur

- Andreassen, Irene 2009: Stedsnavnsamlinger – kvenske stedsnavn. *Nytt om namn* 50: 20–21.
- Helander, Kaisa Rautio 2015: Samiske stedsnavn i Norge. Gulbrand Alhaug & Aud-Kirsti Pedersen (red.): *Namn i det fleirspråklege Noreg*, 45–83. Oslo: Novus.
- Helander, Kaisa Rautio 2009: Innsamling og arkivering av samiske stedsnavn i Norge – historie og situasjon i dag. *Nytt om namn* 50: 18–20.
- Helander, Kaisa Rautio 2008: *Namat dan nammii. Sámi báikenamaid dáruidduhtin Várjjaga guovllus Norgga uniovdnaáiggi loahpas*. Diedut 1/2008. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.
- Helleland, Botolv 1996: Norsk stadnamnarkiv 75 år. Tom Schmidt (red.): *Norsk stadnamnarkiv 75 år 1921–1996. Årsmelding 1995*, 203–234. Oslo: Avdeling for namnegransking, Universitetet i Oslo.
- Hovda, Per 1946: Norsk stadnamnarkiv 1921–1946. *Maal og Minne* 1946: 97–112.
- Indrebø, Gustav 1927: Norsk stadnamnarkiv 1921–1926. *Maal og Minne* 1927: 62–69.
- Kvensk stedsnavndatabase. <http://www.kvenskestedsnavn.no/> (lest 9.9.2022).
- Lindbach, Harald Haraldsen 2019: *Minoritetspolitiske dokumentasjonsstrategier i Nordområdet på 1700-tallet*. Doktoravhandling, UiT Norges arktiske universitet.
- Lindbach, Harald 2011: Moderne urfolkarkiv. *Tidsskriftet Arkiv* 2: 1–7.
- Minde, Henry 2005: *Assimilation of Sami: Implementation and Consequences*. Aboriginal Policy Research Consortium International (APRCi) 196. <https://ir.lib.uwo.ca/aprci/196> (lest 27.4.2022).
- Pedersen, Aud-Kirsti 2009: Innsamling av stadnamn i Nord-Noreg. *Nytt om namn* 50: 17–18.
- Rantala, Leif 1982: Rapport över insamling av samiska ortnamn (stedsnavn) i Nesseby 1981–82. Botolv Helleland (red.): *Nasjonale konferanse i namnegransking*, 44–45. Oslo: Institutt for namnegransking, Universitetet i Oslo.
- St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og mening*. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk. Oslo: Kultur- og kyrkjedepartementet.